

РЕЦЕНЗІЯ

доктора педагогічних наук, професора, професора кафедри
менеджменту освіти та права ЦППЛ ДЗВО «Університет менеджменту
освіти» Гладкової Валентини Миколаївни
на дисертаційне дослідження Скрипки Катерини Сергіївни
**«Управління готовністю керівників закладів загальної середньої
освіти до організації інклюзивного навчання в системі
методичної роботи»,**
поданого на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки»

Ступінь актуальності обраної теми дисертаційного дослідження.

Дисертаційне дослідження присвячено питанню управління готовністю керівників закладів загальної середньої освіти до організації інклюзивного навчання в системі методичної роботи.

Актуальність теми дисертаційного дослідження зумовлена необхідністю вирішення низки суперечностей між: вимогами, що висувають до організації інклюзивного навчання на сучасному етапі інтегрування України у світовий освітній простір, і недостатнім розробленням науково-методичного супроводу такого процесу на районному рівні; необхідністю формування готовності керівника ЗЗСО до організації ІН та недостатньою забезпеченістю педагогічних умов у процесі їхньої професійної підготовки із зазначеного питання на районному рівні; потребою мобільного реагування щодо коригування змісту ІН в ЗЗСО та недостатньою оперативністю центрів професійного розвитку педагогічних працівників.

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації.

Оцінюючи найважливіші здобутки дисертаційного дослідження, зазначимо такі, що мають вагоме значення для розвитку освіти в Україні: на основі аналізу нормативно-правових документів, словникових статей, наукових джерел уточнено трактування понять інклюзивна освіта, інклюзивне навчання, готовність керівників ЗЗСО до впровадження інклюзивного навчання, управління готовністю керівника ЗЗСО до організації інклюзивного навчання; визначено сутність та показники рівня готовності керівника ЗЗСО до організації інклюзивного навчання й розроблено відповідну факторно-критеріальну (кваліметричну) субмодель; виокремлено параметри готовності керівника (теоретична готовність керівника ЗЗСО до впровадження інклюзивного навчання; управлінсько-організаційна готовність щодо впровадження інклюзивного навчання; результативність управлінсько-

організаційної діяльності); розроблено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено концептуальну модель управління готовністю керівників закладів загальної середньої освіти до організації інклюзивного навчання в системі методичної роботи; за результатами дослідження розроблено методичні рекомендації для керівників ЗЗСО та методичний комплекс підвищення рівня готовності керівників ЗЗСО до організації ІН, у якому запропоновано діагностичні матеріали з обґрунтуванням методики їх застосування, авторський спецкурс «Управління готовністю керівника закладу загальної середньої освіти до впровадження інклюзивного навчання».

Нові факти, одержані здобувачем.

Ознайомлення зі змістом дисертації, основними науковими працями Катерини Сергіївни Скрипки дало змогу визначити найбільш істотні теоретико-методологічні положення, висновки та рекомендації, які мають наукову новизну. Зокрема, особистий внесок дисертантки у предмет дослідження полягає в тому, що *уперше* розроблено й теоретично обґрунтовано модель управління готовністю керівника ЗЗСО до організації інклюзивного навчання в системі методичної роботи на засадах системного, андрагогічного, акме-синергетичного, компетентнісного, кваліметричного підходів; *уточнено* визначення понять «готовність керівників ЗЗСО до впровадження ІН», «управління готовністю керівника ЗЗСО до організації ІН в умовах методичної служби»; складники готовності керівника до формування інклюзивного середовища в освітньому закладі; *удосконалено* структуру, зміст підвищення кваліфікації й рівня готовності керівників ЗЗСО до організації ІН у процесі їх співпраці із центрами професійного розвитку педагогічних працівників через запровадження динамічного онлайн-спецкурсу; *набула подальшого розвитку* технологія управління розвитком готовності керівників ЗЗСО до організації ІН в системі методичної роботи.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків, рекомендацій, які захищаються.

У процесі рецензування дисертаційного дослідження К.С. Скрипки нами було зроблено висновок, що авторкою здійснено вдалий підбір методів дослідження, що забезпечило високий рівень обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Їх виділення, обґрунтування, доцільність і логічність використання вказують на наукову зрілість здобувачки. Достовірність результатів забезпечується: професійним вирішенням авторкою низки наукових завдань, що сприяло реалізації мети дослідження, та адекватністю структурно-логічної схеми дослідження визначеній меті; використанням достатньо

широкої джерельної бази за темою дисертації й достатнім масивом аналітичних даних.

У *першому розділі* дисертації «Теорія та практика готовності закладу загальної середньої освіти до організації інклюзивного навчання» здобувачкою проаналізовано основні поняття організації інклюзивного навчання: інклюзивна освіта, інклюзивне навчання, розкрито зміст та особливості організації інклюзивного навчання в ЗЗСО, визначено стан управління готовністю керівників ЗЗСО до організації інклюзивного навчання в системі методичної роботи.

З'ясовано, що *керівник закладу загальної середньої освіти* відіграє важливу роль в адаптації інклюзивного освітнього простору для дітей з ООП, а *готовність керівника ЗЗСО* в умовах впровадження інклюзивного навчання – це багатоаспектне утворення, що містить комплекс умінь, знань, мотивів та особистісних якостей, які забезпечують ефективне управління впровадженням інклюзивного навчання в умовах освітніх трансформацій. Зазначено, що *управління готовністю керівника ЗЗСО до організації інклюзивного навчання* визначається його вмінням застосовувати гнучку процедуру управління, перерозподіляти освітні ресурси, урізноманітнювати спектр освітніх послуг, мобілізувати професійний потенціал педагогічного колективу, вести роз'яснювальну роботу з батьками, захищати права дітей з ООП на рівний доступ до якісної освіти.

У *другому розділі* «Модель управління готовністю керівників закладів загальної середньої освіти до організації інклюзивного навчання в системі методичної роботи» обґрунтовано п'ятиблокову модель управління готовністю керівника до організації інклюзивного навчання в ЗЗСО в системі методичної роботи. Визначено, що готовність керівника ЗЗСО до організації інклюзивного навчання в ЗЗСО в системі методичної роботи супроводжується, по-перше, усвідомленням смислу й цілей освітньої діяльності в контексті актуальних педагогічних проблем сучасних реформ; по-друге, здатністю вибудовувати цілісну освітню програму, нові управлінські та педагогічні орієнтири; по-третє, умінням продуктивно організовувати ІН, використовуючи проєктну діяльність, стимулюючи до розвитку. Схарактеризовано педагогічні умови готовності керівника ЗЗСО до управлінської діяльності (формування у керівника ЗЗСО позитивної мотивації щодо впровадження інклюзії в освітньому процесі; організація освітнього інклюзивного простору в ЗЗСО) та виокремлено й проаналізовано їхні компоненти (когнітивний, діяльнісний, особистісний). Схарактеризовано технологію впровадження моделі управління готовністю керівника ЗЗСО до організації інклюзивного навчання в умовах проєктної діяльності в системі методичної роботи, що передбачає три етапи: підготовчо-

організаційний, діагностико-проектувальний та організаційно-рефлексивний. До кожного з них подано методичні рекомендації.

У *третьому розділі* «Експериментальна перевірка моделі управління готовністю керівника до організації інклюзивного навчання в закладі загальної середньої освіти в системі методичної роботи» розкрито етапи організації і проведення дослідження: констатувальний експеримент (діагностика вихідного рівня сформованості готовності керівника ЗЗСО до впровадження інклюзивного навчання в умовах методичної служби на основі виділених критеріїв, а також складання програми формального експерименту) та формувальний експеримент (розроблення моделі готовності керівника ЗЗСО до впровадження інклюзивного навчання в умовах методичної служби, визначенні педагогічних умов формування готовності керівника ЗЗСО до впровадження інклюзивного навчання в умовах методичної служби, узагальненні відповідних результатів).

Експеримент проводився в три етапи, що охоплювали підготовку до проведення експерименту, створення бази даних про рівень стану готовності керівників ЗЗСО до впровадження інклюзивного навчання, розроблення, обґрунтування й реалізацію моделі управління готовністю керівника ЗЗСО до впровадження інклюзивного навчання, коригування стану об'єкта та розроблення шляхів удосконалення результатів. Розроблено методичні рекомендації для керівників ЗЗСО та методичний комплекс підвищення рівня готовності керівників ЗЗСО до організації інклюзивного навчання.

Загалом слід зазначити, що виклад матеріалу логічний та послідовний. Для тексту дисертації характерними є змістова завершеність, цілісність і логічність. Таким чином, можна з упевненістю засвідчити, що авторка дослідження має нестандартне мислення і вміє самостійно працювати, аналізувати та узагальнювати накопичений матеріал, робити самостійні висновки.

Повнота викладення результатів в опублікованих працях.

Зміст, структура та логіка викладу матеріалу в дисертаційній роботі, сформульовані висновки свідчать про достатньо високий рівень методологічної культури цього наукового дослідження та глибоку обізнаність авторки з об'єктом свого наукового пошуку – готовність керівника ЗЗСО до впровадження інклюзивного навчання в освітньому закладі.

Основні положення та наукові результати дисертаційної роботи викладено в достатній кількості наукових публікацій, зокрема, у 16 публікаціях, серед яких: 4 статті у наукових фахових виданнях України; 3 статті – у міжнародних виданнях.

Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності.

Аналіз дисертації та наукових публікацій Катерини Сергіївни Скрипки, в яких висвітлені основні наукові результати дослідження, не дає підстав припускати, що в них мають місце порушення академічної доброчесності (академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація), оскільки результати перевірки за допомогою автоматизованої системи підтвердили відсутність академічного плагіату. В разі використання ідей, тверджень, відомостей із зовнішніх джерел інформації, в роботі завжди є на них посилання, що відповідає нормам законодавства про авторське право й суміжні права.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

У процесі рецензування дисертаційної роботи ми звернули увагу здобувачки на деякі дискусійні питання. Зокрема, нами було рекомендовано:

1. Скоротити кількість ключових слів до 7 в анотації (с. 7).
2. Слід уточнити, що саме розроблялось в дисертації: модель управління готовністю чи технологію управління розвитком готовності: в меті дослідження йдеться про модель управління готовністю, а в предметі дослідження – про технологію.
3. У п. 2.1 (с. 91) зазначається: «Готовність керівника ЗЗСО до організації ІН в системі методичної роботи – нове поняття, тому необхідно вводити спеціальні індикатори: критерії та рівні її сформованості». Проте, ці критерії не зазначені та їх сутність не розкрита. До того ж, необхідно визначитись щодо формування чи розвитку готовності до організації інклюзивного навчання.
4. Також слід зазначити в тексті, про що йдеться: про модель формування готовності керівника (с. 108) чи про модель управління готовністю керівника. Також слід обґрунтувати доцільність застосування методу проєктів.
5. У п. 3.1 йдеться про експеримент, в якому перевіряється визначена гіпотеза. Але ніде в тексті формулювання цієї гіпотези не наводиться.
6. С. 142 в таблиці зафіксовані види готовності. Бажано назви видів готовності скорегувати в такий спосіб:

Наявна назва	Рекомендована зміна назви
Інформаційна готовність	<i>Без змін</i>
Володіння педагогічними технологіями	<i>Педагогічна готовність</i>
Готовність моделювати урок і використовувати в процесі навчання.	<i>Конструктивна готовність</i>
Знання індивідуальних особливостей дітей із різними порушеннями у розвитку	<i>Когнітивна готовність</i>
Готовність до професійної взаємодії і навчання	<i>Без змін</i>

7. Кількість використаних джерел (у списку) недостатня (108 джерел) – слід збільшити цей список до 160-180 найменувань. І на всі джерела в тексті мають бути надані посилання: в рецензованому варіанті дисертації не згадуються 23 джерела (21 %).

Проте висловлені зауваження та побажання є дискусійними і не впливають на загальну високу позитивну оцінку рецензованої дисертації.

Висновок. На підставі здійсненого аналізу тексту дисертаційного дослідження можна стверджувати, що дисертація Скрипки Катерини Сергіївни **«Управління готовністю керівників закладів загальної середньої освіти до організації інклюзивного навчання в системі методичної роботи»**, подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки», є цілісним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, має наукову теоретичну і практичну цінність, є актуальним. За змістом, якістю, обсягом, повнотою викладення основних результатів, які є достовірними, можна зробити висновок, що дисертація Скрипки Катерини Сергіївни відповідає чинним вимогам, зокрема, «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами та доповненнями № 34 від 21 березня 2022 року) і може бути рекомендована до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки».

РЕЦЕНЗЕНТ:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту освіти та права

ЦПО ДЗВО «Університет менеджменту освіти»

В.М. Гладкова

